



АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Головне науково-експертне управління

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.:255-40-25, 255-45-01; факс: 255-41-86

До реєстр. № 6162 від 11.10.2021
Народні депутати України
М. Бардіна та інші

ВИСНОВОК на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо присвоєння почесного звання «Батько-герой»»

У законопроекті пропонується шляхом внесення змін до законів України «Про державні нагороди України», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» та «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» запровадити почесне звання «Батько-герой» та встановити рівні соціальні гарантії для жінок і чоловіків, які мають звання «Мати-героїня» та «Батько-герой» відповідно. Почесне звання «Батько-герой» запроваджується «задля відзначення ролі батька у сім'ї та вихованні дітей, популяризації відповідального батьківства» (п. 2 пояснювальної записки).

Законопроект на момент підготовки висновку не включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік, затвердженого постановою Верховної Ради України від 02.02.2021 № 1165-IX.

Головне управління, проаналізувавши законопроект, висловлює такі зауваження.

1. Враховуючи положення Конституції України щодо проголошення України правовою державою (ст. 1), забезпечення відповідності законів Основному Закону України (ст. 8), гарантування рівності конституційних прав і свобод громадян України (ст. 24), ідея проекту Закону стосовно встановлення почесного звання «Батько-герой» вбачається конструктивною.

Відповідно до Основного Закону України державні нагороди встановлюються виключно законами України (п. 5 ч. 2 ст. 92), а Президент України нагороджує державними нагородами, встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними (п. 25 ч. 1 ст. 106). Згідно положень Закону України «Про державні нагороди України» (далі – Закон) державні нагороди України

(далі - державні нагороди) є вищою формою відзначення громадян за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною; державні нагороди *встановлюються* виключно законами України (ст. 1). Законодавство про державні нагороди складається з Конституції України, цього Закону та указів Президента України, що видаються відповідно до нього (ст. 2). Президент України затверджує: статут - для звання Герой України та кожного ордену; *положення* - для інших державних нагород. Статuti і положення про державні нагороди *визначають підстави для нагородження*, містять опис державної нагороди, а також встановлюють порядок нагородження, вручення, носіння державних нагород та інші правила (ст. 4).

Разом з тим, новели законопроекту дещо не узгоджуються з чинною загальною концепцією Закону. Так, зокрема, в новій ч. 4 ст. 10 Закону пропонується визначити підстави присвоєння почесних звань виключно «Мати-героїня» та «Батько-герой», що вирізнятиме ці почесні звання з переліку інших державних нагород. На нашу думку, такий підхід виглядає сумнівним, адже до правового врегулювання аналогічних правових відносин доцільно, як правило, застосовувати комплексний системний підхід.

2. У проекті запропоновано зміни до п. 8 ст. 1 Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» щодо розширення кола одержувачів пенсії за особливі заслуги перед Україною, зокрема, поширення права на її призначення іншим членам сім'ї, в тому числі й з огляду на «інші обставини», що можуть зумовити виховання дітей у сім'ї «іншим членом сім'ї».

2.1. У цьому контексті доцільно відмітити, що ст. ст. 150, 151 Сімейного кодексу України встановлено *обов'язок батьків щодо виховання та розвитку дитини та їх переважне право перед іншими особами на особисте виховання дитини*. У разі ж смерті батьків чи позбавлення їх батьківських прав, таку дитину (як дитину-сироту чи дитину, позбавлену батьківського піклування), може бути усиновлено чи влаштовано у сімейні форми виховання дитини (під опіку чи піклування, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу). В таких випадках навіть, якщо опікунами (піклувальниками), прийомними батьками, батьками-вихователями будуть «інші члени сім'ї», вони матимуть відповідний їхньому положенню статус і їх права на матеріальне та пенсійне забезпечення визначатимуться в іншому порядку. У випадку ж усиновлення таких дітей на усиновлювачів поширюються положення Закону України «Про пенсії про особливі заслуги перед Україною», оскільки п. 8 ст. 1 цього Закону передбачено врахування усиновлених в установленому законом порядку дітей.

2.2. Щодо запропонованого впровадження виразу «інших обставин», за яких виховання дітей до шестирічного віку буде здійснюватися «іншим членом сім'ї», то вважаємо, що таке застосування потребує доопрацювання та уточнення, оскільки у запропонованій редакції є таким, що не повною мірою узгоджується із чинним законодавством України. Річ у тім, що відповідно до

приписів ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства» посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, поліцейські, працівники відповідних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, житлово-експлуатаційних організацій, навчальних закладів, *громадяни та інші особи, яким стало відомо про факт залишення дитини без опіки (піклування) батьків, зобов'язані негайно повідомити про це органи опіки та піклування* за місцем знаходження дитини. Стаття 57 Цивільного кодексу України також зобов'язує особу, якій стало відомо про фізичну особу, яка потребує опіки або піклування, *негайно повідомити про це орган опіки та піклування*. А орган опіки і піклування відповідно до ст. ст. 61, 63 Цивільного кодексу України встановлює опіку над малолітньою особою та піклування над неповнолітньою особою. Опікун або піклувальник призначаються переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника. При призначенні опікуна для малолітньої особи та при призначенні піклувальника для неповнолітньої особи враховується бажання підопічного. Крім того, згідно зі ст. 73 Цивільного кодексу України опікун (піклувальник) *мають право на плату* за виконання ними своїх обов'язків.

Тому, якщо інший член сім'ї через особливі обставини здійснюватиме виховання та догляд їхніх дітей до шестирічного віку, то такий член сім'ї відповідно до вищезазначених норм чинного законодавства України має набути статусу опікуна згаданих дітей.

У зв'язку із зазначеним вважаємо, що при доопрацюванні проекту Закону мають бути чітко конкретизовані «інші обставини», за наявності яких право на отримання пенсії за особливі заслуги перед Україною надаватиметься «іншому члену сім'ї», який здійснював виховання дітей до шестирічного віку, та уточнено статус такого члена сім'ї (наприклад, «опікун із членів сім'ї» тощо).

2.3. Слід звернути увагу, що пропозиція змін до Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» щодо поширення права на призначення пенсій іншим членам сім'ї виходить за межі поставленої мети законопроекту і очікуваних результатів – «запровадити почесне звання «Батько-герой» задля відзначення ролі батька у сім'ї та вихованні дітей» (п. 2 пояснювальної записки).

3. До проекту, всупереч вимогам ст. 27 Бюджетного кодексу України та ст. 91 Регламенту Верховної Ради України, не надано фінансово-економічне обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки), а також пропозицій про зміни до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

У контексті зазначеного слід також звернути увагу на необхідність коригування дати набрання чинності законом («через місяць з дня його опублікування» (п. 1 розділу II «Прикінцеві положення»)). При цьому, потребують урахування вимоги ч. 3 ст. 27 Бюджетного кодексу України, згідно з

якими «закони України або їх окремі положення, які впливають на показники бюджету (зменшують надходження бюджету та/або збільшують витрати бюджету) і приймаються: не пізніше 15 липня року, що передує плановому, вводяться в дію не раніше початку планового бюджетного періоду; після 15 липня року, що передує плановому, вводяться в дію не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим».

Крім того, реалізація положень проекту потребує комплексного оновлення підзаконної нормативно-правової бази та здійснення низки відповідних організаційних та інших заходів, для чого потрібний певний час.

4. За загальними вимогами законодавчої техніки у разі внесення змін до декількох законів, вони подаються у хронологічному порядку, проте зазначені рекомендації у законопроекті не враховані.

Керівник Головного управління

С. Тихонюк

Вик.: Н. Лебедь, Н. Лаврухіна, Т. Макійчук



ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ТИХОНЮК СВІТЛАНА АНДРІЙВНА
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA1040000008BF77900E1514902
Дійсний до: 28.05.2022 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 16/03-2022/19823 від 24.01.2022



811009